

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ У ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ РЕСПУБЛІКИ ЛАТВІЯ

Стаття присвячена аналізу досвіду підготовки військових фахівців, зокрема військовослужбовців рядового, сержантського (старшинського) складу для збройних сил республіки Латвія. На основі визначення змін у ключових завданнях, структурі та чисельності особового складу збройних сил Латвії, що відбулися після вступу країни до НАТО представлена структура військової освіти країни. Приведені основні нормативно-правові акти, на підставі яких організовано навчання військових фахівців. Проведено аналіз структури системи військової освіти збройних сил республіки Латвія. Наведено вимоги до рівня підготовки військових фахівців. Визначена модель підготовки рядового та сержантського (старшинського) складу, роль та місто навчального командування, як органу управління системою військової освіти. Приведено перелік курсів підготовки та підвищення кваліфікації для певних категорій військовослужбовців. При цьому, практика підготовки курсантів військових навчальних закладів за посадовим призначенням у навчальних центрах (школах) родів військ, як і наступна там же перепідготовка офіцерів, дозволяє широко використовувати в процесі навчання сучасніші зразки озброєння та військової техніки.

Творче використання міжнародного досвіду підготовки військових фахівців за кордоном набуває особливого значення з точки зору впровадження стандартів НАТО у Збройних Силах України. Аналіз зарубіжного досвіду організації та реформування збройних сил в інших країнах, з урахуванням того, що відповідні системи військової освіти є їх невід'ємною частиною, розкриває специфічний національний аспект такої діяльності в кожній країні. Таким чином, у цей час існують деякі загальні методологічні підходи, які можуть використовуватися у національній військовій педагогічній практиці для практичного розгляду та застосування.

Процес підготовки військових фахівців для цілей збройних сил Латвії спрямований на забезпечення національної безпеки з урахуванням можливості виникнення і розвитку регіональних конфліктів, дестабілізації політичної ситуації, здійснення терористичних актів тощо. Існуюча система військової освіти в Латвії успішно пройшла період трансформації збройних сил у відповідності до стандартів НАТО, спираючись на досвід підготовки військових фахівців у розвинутих країнах-членах Альянсу та враховуючи особливості національної системи освіти. Вона повністю забезпечує підготовку військових фахівців, у першу чергу, військовослужбовців рядового, сержантського (старшинського) складу.

Постановка проблеми. Творче використання міжнародного досвіду підготовки військових фахівців (ВФ) за кордоном набуває особливої актуальності в умовах впровадження стандартів НАТО у збройних силах (ЗС) України. Проводячи дослідження закордонного досвіду будівництва та реформування ЗС інших країн, у тому числі їхньої складової - системи військової освіти, бачимо, що в кожній країні він має специфічне національне підґрунтя. Водночас у військовій педагогічній практиці різних країн світу існують загальні методичні підходи, які доцільно враховувати і використовувати. На наш погляд, цікаво дослідити побудову систем військової освіти (СВО) ЗС країн, що раніш входили до складу колишнього Радянського Союзу, а зараз входять до складу НАТО, зокрема у збройних силах Балтійських республік. У статті наведено аналіз досвіду підготовки ВФ у ЗС республіки Латвія, що виконаний під час проведення дослідження у рамках науково-дослідної роботи «Науково-організаційні засади проектування основних вимог до змісту підготовки офіцерських кадрів з вищою освітою для Збройних Сил України з використанням передових методик підготовки збройних сил держав – членів НАТО» (шифр - Підготовка-П).

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню питань, що пов'язані з аналізом систем підготовки ВФ інших країн, присвячено низку наукових праць вітчизняних науковців. Зокрема, загальні проблеми підготовки військових спеціалістів досліджуються у наукових працях Барабанщикова О.В., Маслова В.С., Машталіра А.М., Нецадіма М.І., Стефаненка П.В., Приходька Ю.І., Хорева І.О., Ягупова В.В., проблеми професійної

підготовки військовослужбовців – Агапова Т.П., Бойка О.В., Варія М.Й., Іщенко Д.В., Каменева А.І., Красильника Ю.С., Кривоноса О.Б., Машталіра А.М., Олексієнко Б.М., Сороки Г.І., Тихончука А.О., Челпанова О.С., професійної діяльності офіцера – Алтухова П.К., Давидова В.П., Маслова Б.Б., М'ясникова В.О., Пантюка О.В., Рейші О.Е., Смолікова І.Й., Столяренка О.М., Студентові В.Ф., Телелима В.М., Філоненка Г.П., педагогічних аспектів діяльності військових кадрів – Аксьонова О.М., Зельницького А.М., Моїсєєва В.Г. тощо. Разом з тим, слід зазначити, що незважаючи на різноманітність публікацій щодо аналізу загальних проблем підготовки військових фахівців у військових навчальних закладах провідних країн-членів НАТО (США, Великобританії, Франції, Німеччини тощо), підготовці військових фахівців у системі військової освіти республіки Латвія приділяється недостатньо уваги.

Метою статті є проведення аналізу сучасного стану підготовки військових фахівців для ЗС республіки Латвія для врахування її досвіду під час проведення подальшої реформи національної СВО.

Виклад основного матеріалу. Система підготовки ВФ залежить від основних завдань, структури та чисельності особового складу ЗС країни, а також від прийнятої у збройних силах моделей кар'єри військовослужбовців різних категорій. Протягом своєї історії у СВО РЛ відбувалися постійні зміни, які були зроблені за моделями різних країн, що враховували існуючі ресурси, політику влади, політику міжнародного співробітництва тощо. На цей час підготовка військових фахівців заснована на тренувальній моделі ЗС США.

Відповідно до законів Латвійської республіки «Про військову службу» [1] та «Про національні збройні сили» [2] військова служба, яка включає до себе активну військову службу або службу в резерві національних збройних сил, здійснюється військовослужбовцями. До проходження військової служби може бути залучений будь який громадянин Латвії, починаючи з 18-річного віку, який відповідає певним встановленим законодавством вимогам. Професійний військовослужбовець призначається на відповідну посаду після укладення контракту на добровільне проходження військової служби і успішного завершення курсу військової підготовки, що може проходити, в тому числі, в підрозділі до якого планується його призначення.

Щороку кожен військовослужбовець проходить атестування (оцінку і сертифікацію). Під час атестації безпосередній начальник оцінює його ставлення до виконання посадових обов'язків, рівень фізичного стану і моральні якості. Після цього командир надає відповідні пропозиції щодо майбутній кар'єри військовослужбовця, які засновані на результатах професійної оцінки та сертифікації. Протягом проходження військової служби кожен військовослужбовець має всі можливості для кар'єрного зростання, навчання і здобуття більш високого рівня освіти. Під час служби йому може бути надана можливість отримати наступне військове звання або вищу посаду у разі сумлінного виконання своїх посадових обов'язків, підвищення освітнього рівня та прояви розумної ініціативи.

Згідно з Положенням про класифікацію занять, основні завдання, які відповідають професії, і основні кваліфікаційні вимоги, затвердженого постановою кабінету міністрів Латвії [3] класифікація військових посад включає чотири рівні класифікації. При цьому, професії відповідають рівням військової служби, розподіленим на функціональні області, а кожна функціональна область - на спеціальності. Посада військовослужбовця є однією з основних одиниць військової класифікації. Рівні військової класифікації, що прийняті у ЗС Латвії:

професія визначає перелік знань і практичних навичок, які військовослужбовець набуває під час проходження певного циклу військової освіти. При цьому професійна освіта розподіляє військовослужбовців за рівнями проходження військової служби;

функціональна область визначає напрямок професійної діяльності, в якому поєднуються спеціальності з близькими посадовими обов'язками та завданнями в межах однієї професії;

спеціальність визначає групи схожих професійних навичок і компетенцій у межах однієї функціональної області. Спеціальність за посадою вимагає певної орієнтації змісту освіти, рівня кваліфікації та досвіду;

посада визначає перелік професійних обов'язків та повноважень, які потрібні за фахом, а також рівень навичок, досвіду і кваліфікації.

Військовослужбовці за професіями поділяються на солдатів (матросів), сержантів (старшин) та офіцерів. Ці професії поділяються на функціональні області (види та роди військ, спеціальних військ тощо). Офіцери, сержанти (старшини) і солдати (матроси) виконують свої обов'язки в більш ніж 30 функціональних областях і майже за 170 спеціальностями. Класифікація посад військовослужбовців затверджується міністром оборони. У класифікаторі для кожної посади визначаються необхідні вимоги до рівня освіти, досвіду і професійної кваліфікації кандидата для її заміщення.

Перелік посад, що заміщуються вищими офіцерами, затверджується кабінетом міністрів [4]. Перелік посад, які комплектуються іншими військовослужбовцями (офіцерами, сержантами (старшинами) та солдатами (матросами), затверджується командувачем національними збройними силами відповідно до процедур, встановлених міністром оборони.

Загальна система організації підготовки офіцерських кадрів для ЗС республіки Латвія розглянута у роботі [5]. Далі основна увага нами буде приділятися організації підготовки рядового, сержантського (старшинського) складу.

Модель кар'єри солдата (матроса). Кількість військових звань – 2. На посаду солдата (матроса) можуть бути призначені громадянини Латвії у віці 18 років і старше, якщо вони відповідають вимогам міністерства оборони щодо стану здоров'я, рівня освіти, професійної та фізичної підготовки, знання державної мови і морально-психологічних якостей. Вони повинні мати рівень освіти - не нижче загального середнього. Термін проходження військової служби повинен становити не менше 5-ти років, що вказується у відповідному контракті. При цьому, може бути передбачено встановлення випробувального терміну строком до шести місяців. При прийнятті на військову службу особі присвоюється перше військове звання «солдат». У разі, якщо військовослужбовець раніше не проходив військову службу, він повинен пройти курс військової підготовки для заміщення певної посади відповідно до процедур, встановлених міністром оборони.

Солдати (матроси) мають посадові обов'язки відповідно до їх кваліфікації виконують конкретні завдання та функції. У мирний час солдату (матросу) може бути присвоєно наступне військове звання солдата 1-го класу (старшого матроса) не раніше, ніж після трьох місяців військової служби в якості нагороди.

Максимальний вік для проходження військової служби солдата (матроса) - 45 років (активна служба), 55 років (служба у резерві).

Модель кар'єри сержанта (старшини). Кількість військових звань – 6 (OR 4 - капрал, OR 5 - сержант, OR 6 - сержант 1-го класу (боцман), OR 7 - штаб-сержант (штаб-боцман), OR 8 - майстер-сержант (головний боцман), OR 9 - сержант-майор (вищий боцман))

Сержанти (старшини) є важливою складовою професійного особового складу Латвійських ЗС. Вони повинні мати відповідну тактичну, технічну, культурну та морально-етичну підготовку, володіти державною та початковою англійською мовами, бути психічно і фізично загартованими, здатними вміло діяти і керувати децентралізовано підлеглим особовим складом. Для просування до сходинкам військової кар'єри військовослужбовці повинні пройти навчання на певних курсах.

Кар'єрні курси. Це курси, на яких сержанти (старшини) отримують знання та практичні навички, що необхідні для отримання більш високого військового ступеня. До цих курсів належать:

- курс підготовки капрала (P1). Після закінчення навчання на цих курсах військовослужбовці можуть бути призначені на первинні сержантські (старшинські) посади – сержанта відділення (групи).

- курс підготовки сержанта (P2). Після закінчення навчання на цих курсах сержанти (старшини) можуть бути призначені на посади з штатно-посадовою категорією сержанта (сержант взводу) та їм рівні.

- курс підготовки сержанта 1-го класу (P3). Після закінчення навчання на цих курсах сержанти (старшини) можуть бути призначені на посади з штатно-посадовою категорією сержанта 1-го класу (сержант роти) та їм рівні.

- курс підготовки штаб-сержанта (P4). Після закінчення навчання на цих курсах сержанти (старшини) можуть бути призначені на посади з штатно-посадовою категорією штаб-сержанта (сержанта батальйону) та їм рівні.

Спеціалізовані курси. Це курси, на яких придбається військова спеціальність з Переліку спеціальностей, що затверджений міністром оборони.

Курси підвищення кваліфікації. Це курси забезпечують здобуття нових (оновлюють) знання та практичні навички, що необхідні для отримання відповідних ліцензій, дозволів та кваліфікаційних свідоцтв або продовження терміну їх дії.

Проведення зазначених вище курсів організуються у сержантській школі або збройних силах зарубіжних країн (партнерів та союзників).

На посади майстер-сержантів та сержант-майорів призначаються військовослужбовці з відповідним досвідом проходження військової служби, які мають вищу освіту та пройшли додаткову військову підготовку на курсах підвищення кваліфікації та спеціалізованих курсах в Національній академії оборони Латвії або рівнозначних курсах у військових навчальних закладах за кордоном.

Терміни перебування у військових званнях: капрал – 4 роки; сержант, сержант 1-го класу – 5 років; штаб-сержант, майстер сержант – 3 роки.

Максимальний вік для проходження військової служби сержанта (старшини) - 50 років (активна служба), 55 років (служба у резерві).

На рисунку 1 схематично наведено модель кар'єри сержанта (старшини) ЗС Латвії.

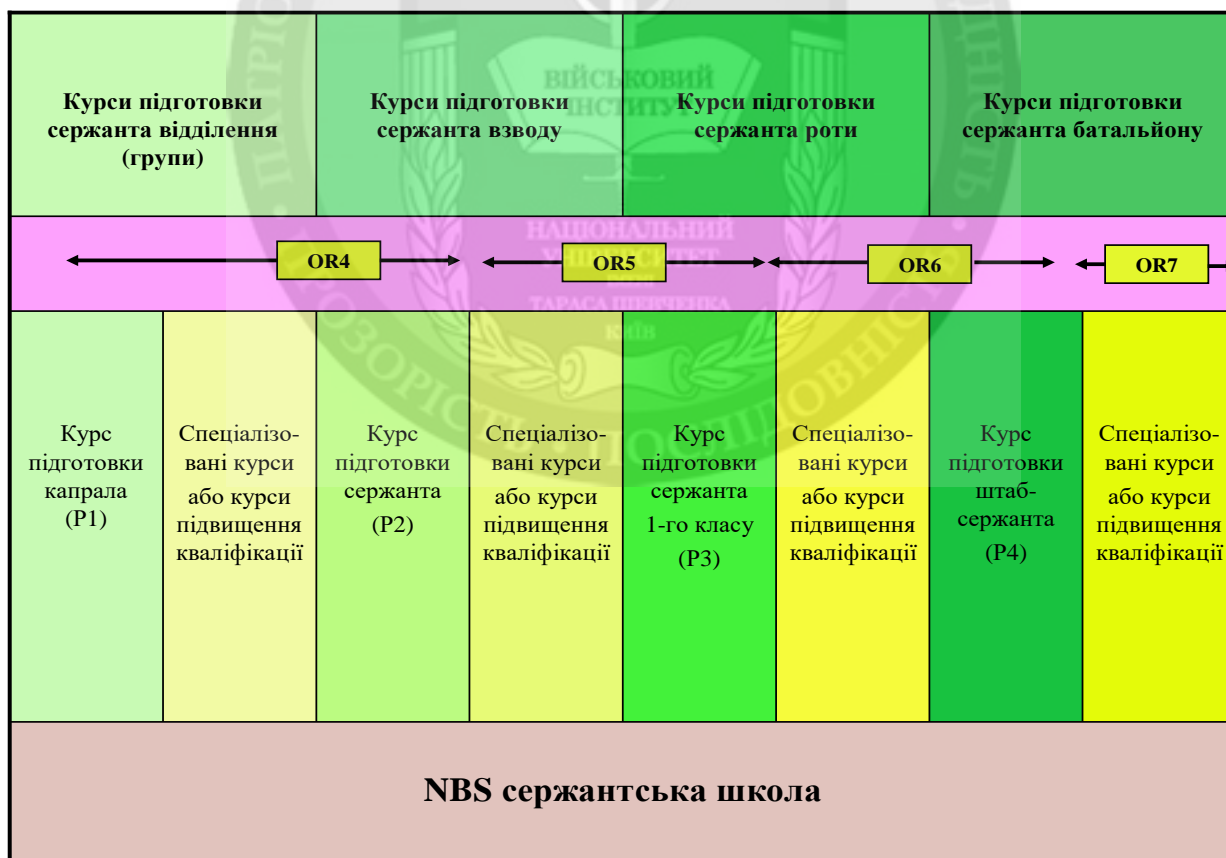

Рисунок 1 – Модель кар'єри сержанта (старшини) збройних сил Латвії

Управління системою військової освіти у ЗС Латвії здійснює *навчальне командування*. Командуванню підпорядковані навчальні центри (школи) і Національна академія оборони

Латвії (НАОЛ). Девіз навчального командування «Вчися перемагати» є наріжним камінцем кожного військовослужбовця ЗС Латвії [6].

Мета навчального командування – забезпечити індивідуальну підготовку військовослужбовців відповідно до єдиних стандартів. За час свого існування командуванням розроблена система навчання, що сумісна з системою підготовки НАТО, а також критерії для підготовки у відповідності з певними стандартами.

Основними завданнями навчального командування є: організація підготовки військовослужбовців та державних службовців ЗС Латвії у національній академії оборони, а також їх навчання на курсах підвищення кваліфікації та кар'єри, що організовані в Латвії; організація проведення міжнародного курсу в НАОЛ; розробка та організація виконання військових доктрин і правил; здійснення вербування до ЗС та підтримка бази даних комплектування резервних штатів; контроль організації підготовки у військових навчальних закладах; психологічна підтримка персоналу ЗС; організація спортивних заходів у ЗС; надання необхідного фінансового і логістичних забезпечення організації підготовки військовослужбовців у військових навчальних закладах.

Підготовка військових фахівців у ЗС Латвії являє собою низку взаємопов'язаних і послідовних заходів, інтегрованих в єдину систему індивідуального навчання військовослужбовців і колективну підготовку підрозділів ЗС. Головне завдання навчального командування – організація індивідуальної підготовки військових фахівців, а колективна підготовка - це місія кожного підрозділу ЗС.

Підготовка військових фахівців планується, організовується і проводиться в: НАОЛ; сержантської школі; піхотної школі; навчальному центрі військово-морських сил; школі зв'язку; школі мовної підготовки та саперної школі, а також в інших навчальних закладах Латвії та за кордоном.

Департамент персоналу об'єднаного штабу (J-1) на підставі відповідних запитів з військ та планів розробляє замовлення на підготовку та навчання військових фахівців (перелік необхідних спеціальностей підготовки та курсів і відповідну кількість курсантів і слухачів) та подає його до навчального командування, яке планує організацію підготовки та навчання військових фахівців у латвійських і закордонних навчальних закладах.

Так у 2017 році в Національній академії оборони та навчальних школах було проведено понад 220 різних навчальних курсів, в яких взяли участь близько 3000 військовослужбовців латвійських та закордонних ЗС (НАОЛ – організовано 5 курсів, пройшли навчання 99 військовослужбовців; піхотна школа – 15 курсів, підготовлено 202 військовослужбовця; військово-морський навчальний центр – 11 курсів, 56 військовослужбовців пройшли підготовку; школа зв'язку – 20 курсів, навчалися 170 військовослужбовців і співробітників державних установ; сержантська школа – 11 курсів, підготовлено 314 військовослужбовців; школа мовної підготовки – 14 курсів, пройшли навчання 338 військовослужбовців і співробітників державних установ; саперна школа – 10 курсів, підготовлено – 62 військовослужбовця.

Підготовка осіб на посади рядового, сержантського (старшинського) складу у збройних силах Латвії здійснюється у зазначених вище військових школах.

Сержантська школа (далі - школа) є військовим навчальним закладом, створеним кабінетом міністрів для реалізації програм професійної безперервної освіти і професійного розвитку військовослужбовців ЗС Латвії [7]. Назву школи вибрано так, щоб відображати основну задачу - підготовка сержанта.

З моменту свого створення в школі здійснюється підготовка і підвищення кваліфікації сержантського складу ЗС Латвії, а також підготовка молодшого командного складу для участі в міжнародних операціях. До складу сержантів відбираються висококваліфіковані солдати з високим почуттям обов'язку і лояльності. Викладачі школи проводять індивідуальну підготовку курсантів до виконання бойових завдань, управління відповідними військовими підрозділами, які відповідають певним стандартам, а також виконують адміністративні функції. Протягом навчання курсантам надається добре організоване навчальне середовище,

а також вони набувають необхідні знання та практичні навички для самостійної підготовки підлеглого особового складу на певному рівні.

До переліку курсів, що проводяться у школі, входять курси підготовки: сержанта батальйону; сержанта роти; сержанта взводу, сержанта відділення (групи); водіїв; солдат тощо.

Курс підготовки сержанта батальйону триває 5 тижнів. Мета курсу – надати курсантам знання і практичні навички, необхідні для зайняття більш високих сержантських позицій в різних підрозділах ЗС.

На навчання залучаються сержанти, які пройшли попередню підготовку на курсах сержантів рот або рівнозначні курси за кордоном та які протягом минулого року успішно здали нормативи стандартів з фізичної підготовки.

Викладачами курсів є - офіцери (OF2-OF3) з військовою освітою на рівні базової підготовки або сержанти (OR7 і вище) з військовою освітою на рівні сержанта батальйону та вище, які мають необхідний досвід в плануванні, організації та управлінні навчальним процесом.

Кількість учасників курсу: мінімум – 12 осіб, максимум – 20 осіб.

Зміст курсу: структура і завдання ЗС Латвії; структура і завдання міністерства оборони; системи забезпечення ЗС; фінансове забезпечення військовослужбовців; соціальні гарантії військовослужбовців; державні установи Латвійської Республіки; структура і завдання НАТО; структура і завдання Європейського Союзу; основи міжнародної політики; церемонії і ритуали у ЗС; управління проектами; практична психологія; діловий етикет і культура столу; захист навколишнього середовища; електронні документи та інформація; фізкультура і спорт, курсова робота (дослідні презентації).

Навчання організовано у вигляді лекцій, навчальних поїздок, групових вправ та самостійного навчання. Під час проходження навчального курсу курсант індивідуально і в складі робочої групи, повинен виконувати практичні завдання з різних навчальних предметів, в тому числі виконати курсову роботу. Курсантам, які успішно пройшли навчальний курс та здали випускні іспити, присуджується відповідна кваліфікація та видається свідоцтво.

Метою *спеціалізованого курсу підготовки сержанта відділення* є: надання курсантам знання і навички, що необхідні для управління невеликим підрозділом (до 8 осіб) в повсякденному житті для будь-якого підрозділу ЗС. На навчання приймаються військовослужбовці, які мають середнього освіти, після успішного завершення навчання на курсі «Підготовка сержанта піхотного взводу» або йому еквівалентного, що був проведений у латвійській або закордонній військової школі, а також після успішного складання вступних іспитів, у тому числі з фізичної підготовки, та має відповідну категорію за станом здоров'я згідно з останніми річних результатами диспансеризації (не нижче B5).

Зміст курсу: закони та інші нормативні документи, що регламентують проходження військової служби; структура ЗС; військова історія Латвії; основи фізичної культури; основи ведення обліку; співпраця із засобами масової інформації; охорона здоров'я; засоби зв'язку; військова топографія; захист від зброї масового знищення; управління стресом і кризою; військова медицина; військове управління; процедура організації бою; методична підготовка з управління особовим складом, бойове застосування зброї; організація бойових стрільб тощо.

Тривалість курсу складає 7-9 тижнів, в залежності від навчальної програми курсу, чисельності курсантів в навчальній групі, засобів для проведення стрільби, кількості викладачів.

Кількість учасників курсу - мінімум 24 особи, максимум 64 особи.

Курс організований відповідно до принципу навчального циклу (модульний принцип), кожен блок розрахований на 1-2 тижні. Кожен цикл навчання передбачає послідовну підготовку у відповідних модулях з теорії, практики і проведення тестового контролю.

Випускникам, які успішно склали іспити, видається сертифікат, який є основою для присвоєння військового звання «сержант», а також сертифікат інструктора з ведення стрільби зі зброї з стаціонарних позицій категорій А, В, С і D.

Метою курсу для солдатів (сержантів) є надання курсантам базових знань та навичок, що необхідні для проходження військової служби у ЗС Латвії. На навчання залучаються особи, які успішно пройшли відбір для проходження військової служби та відповідають вимогам за рівнем здоров'я і фізичної підготовки.

Зміст курсу: закони та інші нормативні документи, що регламентують проходження військової служби; структура ЗС; основні навички, що необхідні для проходження військової служби; індивідуальна екіпіровка військовослужбовця; підготовка зброї до застосування; бойова стрільба; військова топографія, зв'язок; перша медична допомога; захист від зброї масового знищення; фізична підготовка; бойові процедури; основи загальної тактики; військове керівництво; управління персоналом; охорона навколишнього середовища тощо.

Тривалість курсу - 6 тижнів (розподіленні на два блоки: 3 тижні + 3 тижні).

Чисельність учасників курсу: мінімум - 5 осіб; оптимальна - 10 осіб; максимум - 20 осіб.

Курсанти повинні успішно скласти заключні іспити відповідно до вимог професійних кваліфікаційних характеристик та вимог навчальної програми. Військовослужбовцям, які успішно здали тести, видаються сертифікати, який є підставою для призначення на певні посади.

Військово-морський навчальний центр був створений у 1991 році як військовий навчальний заклад з підготовки морських прикордонників. У цей час у центрі проходить індивідуальне навчання солдат національних збройних сил на початку їх військової служби. Підрозділ з підготовки дайвінгу та відділи морської і тактичної підготовки навчального центру складають добре підготовлені, обізнані, мотивовані військовослужбовці, які відповідають вимогам національних збройних сил і стандартам НАТО.

Основними завданнями школи є [8]:

- підготовка кваліфікованих, мотивованих фахівців, здатних проходити військову службу в підрозділах спеціального призначення;
- підвищення професіоналізму і кваліфікації офіцерів, сержантів (старшин) підрозділів спеціального призначення;
- підготовка фахівців з мінування і знищення військових кораблів в акваторії Балтійського моря;
- навчання висококваліфікованих дайверів для збройних сил країн Балтії;
- забезпечення підготовки та перепідготовки диверсій для потреб країн Балтії;
- удосконалення і розвиток навчальної бази, самостійне підвищення рівня освіти і професійних навичок викладачів центру;
- організація проведення семінарів, лекцій та конференцій з іноземними фахівцями, орієнтованими на основні напрямки діяльності центру;
- розробка програми професійного навчання та організація їх виконання;
- співпраця з іншими підрозділами та іноземними організаціями, які працюють у відповідному напрямку;
- сприяння підвищенню можливостей сил спеціального призначення та ролі ЗС Латвії у Балтійському регіоні.

Центр організує проведення курсів для різних категорій матросів та старшин ВМС Латвії. Тривалість курсів – від 1-го тижня до 2-х місяців. Періодичність проведення – 2- 8 раз на рік.

Піхотна школа - військовий навчальний заклад ЗС Латвії, що створений для організації проведення базової військової підготовки за різними програмами навчання [9]. Основним завданням школи є підготовка новопризначених солдатів для професійної військової служби у ЗС Латвії. Навчання курсантів забезпечується висококваліфікованими викладачами з високим рівнем підготовки. Під час проведення навчальних занять курсантам створюється відповідне навчальне середовище і вони набувають необхідних знань та навичок, щоб самостійно мати можливість вирішувати завдання на рівні компетентності солдата.

Основними завданнями школи є: проведення індивідуальної базової підготовки солдат для ЗС Латвії відповідно до кваліфікаційних вимог; участь в розробці спеціальних навчальних програм, аналізі результатів навчання і вдосконаленні існуючих навчальних програм.

Перелік основних курсів, які проводяться у школі: базовий курс з військової підготовки; навчальний курс для стрілка і кулеметника; курс зі зимового виживання; навчальний курс для військових водіїв категорії «В» та «К»; курси з організації медичної допомоги.

З 1998 року основним завданням школи була базова підготовка військовослужбовців обов'язкової військової служби. У жовтні 2004 року школа розпочала базову підготовку професійних військовослужбовців.

Програма навчання включає: застосування зброї, індивідуальні бойових навички, роботу з картою місцевості та орієнтування, організація першої медичної допомоги, бойова підготовка, ознайомлення із законами і нормативними актами, що регулюють проходження військової служби, історія латвійських ЗС тощо. За останні 13 років в школі пройшли підготовку понад 11 000 військовослужбовців.

На навчання залучаються особи, які успішно пройшли професійний відбір для проходження військової служби та відповідають вимогам за рівнем здоров'я та фізичної підготовки.

Базовий курс військовослужбовців проходить в два етапи. Навчальний курс організований у вигляді лекцій і практичних польових занять. Перший етап курсу складається з наступних навчальних предметів (таблиця 1).

Таблиця 1

Перелік навчальних предметів 1-го етапу навчального курсу

№ пп	Навчальний предмет	Кількість годин		
		теорія	практика	разом
1.	Вивчення зброї	0	18	18
2.	Стрільба	0	20	20
3.	Бойова підготовка (тактика - оборона)	0	12	12
4.	Закони та нормативні акти	9	0	9
5.	Польове адміністрування	0	4	4
6.	Польові бойові навички	0	50	50
7.	Військова топографія	4	0	4
8.	Орієнтування	0	6	6
9.	Фізична підготовка	0	34	34
10.	Військова психологія	4	0	4
11.	Зв'язок	2	0	2
12.	Медицина (надання первинної допомоги)	8	10	18
	12.1. Перша допомога під час вивчення основ базової допомоги	7	8	15
	12.2. Медична підготовка	1	2	3
	Разом	27	154	181

Перелік навчальних предметів другого етапу курсу наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Перелік навчальних предметів 2-го етапу навчального курсу

№ пп	Навчальний предмет	Кількість годин		
		теорія	практика	разом
1.	Вивчення зброї	0	0	0
2.	Стрільба	0	30	30
3.	Бойова підготовка (тактика - наступ)	0	8	8
4.	Закони та нормативні акти	6	0	6
5.	Польове адміністрування	0	0	0
6.	Польові бойові навички	0	90	90
7.	Військова топографія	6	0	6
8.	Орієнтування	0	21	21
9.	Фізична підготовка	0	46	46
10.	Військова психологія	4	0	4
11.	Медицина – Просунуте навчання первинної медичної допомоги	10	14	24
12.	Навчання комунікації	7	10	17
13.	Захист від зброї масового знищення	2	4	6
	Разом	35	223	258

Чисельність курсантів, які залучаються на навчання: мінімум – 24 особи, максимум – 60 осіб. Тривалість курсу - 258 годин (5-6 тижнів, одно навчальне заняття триває 50 хвилин).

Курсанти, які успішно завершили курс, отримують сертифікати про:

успішне завершення базового навчального курсу (видається підрозділом, в якому реалізується навчальна програма);

успішне завершення курсу з надання першої медичної допомоги для військовослужбовців. Сертифікат вказує, що військовослужбовець завершив розширений індивідуальний курс надання першої медичної допомоги, пройшов тест, при виконанні своїх посадових обов'язків, має право використовувати індивідуальну медичну аптечку військовослужбовця. Сертифікат діє протягом п'яти років.

Саперна школа була створена в 2002 році. Школа здійснює підготовку фахівців з нейтралізації боєприпасів відповідно до вимог угоди про стандартизацію в НАТО STANAG 2389. Це означає, що якість підготовки і зміст навчальних програм в саперній школі такі ж, як і в інших країнах-членах НАТО.

Основними завданнями школи є [10]:

- створення ефективної багаторівневої системи підготовки саперів для нейтралізації боєприпасів відповідно до STANAG 2389;

- забезпечення ефективного обміну інформацією і створення загальної бази даних про боєприпаси для підрозділів ЗС Латвії;

- підготовка персоналу з розмінування, який бере участь в міжнародних операціях;

- забезпечення регулярного оновлення, вдосконалення навчальних матеріалів та програм і підвищення кваліфікації військовослужбовців ЗС з питань застосування боєприпасів;

- виконання окремих завдань за замовленням навчального командування.

Військові фахівці з розмінування боєприпасів брали участь в міжнародних місіях з підтримання миру в Косово, Іраку, Афганістані, починаючи з 2002 року. За період з 2003 до 2018 роки школа підготувала понад 400 саперів, у тому числі фахівців з інших країн Балтії та Іраку.

Місією школи зв'язку є підготовка військових фахівців зв'язку з урахуванням вимог стандартів НАТО.

Основними завданнями школи є [11]:

- здійснення підготовки військовослужбовців та працівників ЗС за зв'язковими спеціальностями, комп'ютерній техніці, комп'ютерним програмам і криптографії;
- підготовка навчальних матеріалів, необхідних для організації навчального процесу з питань організації зв'язку у військових підрозділах ЗС;
- участь в розробці нових навчальних програм, аналіз результатів навчання і вдосконалення існуючих навчальних програм підготовки;
- навчання військових фахівців новітнім інформаційним, комунікаційним і криптографічним технологіям.

Тривалість навчального курсу 2- 4 тижні. Чисельність курсантів у групі - до 10 осіб.

Школа мовної підготовки здійснює навчання військовослужбовців і працівників ЗС Латвії іноземними мовами для досягнення цілей співробітництва між національними збройними силами та НАТО, подальшого навчання персоналу в іноземних військових навчальних закладах, реалізації проектів між збройними силами країн Балті, подальшої участі військовослужбовців Латвії у місіях з підтримки миру. Основною метою вивчення іноземної мови є набуття всіх чотирьох мовних навичок (розмова, слухання, читання та письмо).

Основними завданнями школи є [12]:

- впровадження навчальних програм вивчення іноземних мов військовослужбовцями і працівниками ЗС Латвії;
- надання можливості отримувати якісні знання та практичні навички з іноземної мови;
- розробка національної програми тестування англійської мови за стандартами НАТО STANAG 6001;
- проведення тестування військовослужбовців і працівників ЗС Латвії з володіння англійською мовою за стандартами НАТО STANAG 6001.

У школі працюють висококваліфіковані викладачі, які пройшли підготовку в мовних центрах США, Великобританії та Канади. Викладачі школи є кураторами курсів підвищення кваліфікації для інструкторів військових частин з вивчення англійської мови. Мовні програми школи ліцензовані адміністрацією професійної освіти і акредитовані міністерством освіти і науки Латвійської республіки.

Висновки. Існуюча система військової освіти Латвії успішно пройшла період трансформації ЗС до вимог НАТО, використовує досвід підготовки військових фахівців у розвинутих країнах-членах альянсу з урахуванням особливостей національної системи освіти. У цілому, система військової освіти, забезпечує підготовку військових фахівців, у першу чергу, рядового та сержантського (старшинського) складу у військових школах.

Підготовка військових фахівців для ЗС Литви враховує забезпечення національної безпеки, виходячи з можливості виникнення регіональних конфліктів, дестабілізації обстановки в ключових районах світу, здійснення терористичних актів тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Militārā dienesta likums.- [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://likumi.lv/doc.phpid=63405>.

2. Apstiprināta ar aizsardzības ministra gada 06.11.2012. pavēli Nr. 185.- [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.mod.gov.lv/~media/AM/Ministrija/2018/Person_-politika.ashx.

3. Ministru kabineta noteikumi Nr. 264 Rīgā 2010. gada 23. maij. (prot. Nr.27, §11.) Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām.- [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://likumi.lv/ta/id/291004>.

4. Ministru kabineta noteikumi Nr.775 Rīgā 2010. gada 17. augustā (prot. Nr.42, §1) Noteikumi par augstāko virsnieku militārajām dienesta pakāpēm atbilstošajiem amatiem.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://likumi.lv/ta/id/215318>.

5. Богунов С.О. Організація підготовки офіцерів для збройних сил республіки Латвія/ Богунов С.О., Черних О.Б., Черних Ю.О.– Збірник наукових праць “Військова освіта”. - К.: № 1 (38), НУОУ, 2019, у друці.

6. Mācību vadības pavēlniecība.-[Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.mil.lv/-Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba.aspx.

7. Instruktoru skola .- [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.mil.lv/-NBS2/Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Instruktoru_skola.aspx.

8. Jūras spēku Mācību centrs.- [Електронний ресурс].– Режим доступу: [http://www.mil.lv/NBS2/Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Juras_speku_m acibu_centrs.aspx](http://www.mil.lv/NBS2/Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Juras_speku_macibu_centrs.aspx).

9. Kājnieku skola. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mil.lv/-NBS2/Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Kajnieku_skola.aspx.

10. Nesprāgušās munīcijas neitralizēšanas skola.- [Електронний ресурс].– Режим доступу: [http://www.mil.lv/NBS2/Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/- Militaras_macibu_iestades/Nespragusas_municijas_neutralizesanas_skola.aspx](http://www.mil.lv/NBS2/Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/-Militaras_macibu_iestades/Nespragusas_municijas_neutralizesanas_skola.aspx).

11. Sakaru skola. - [Електронний ресурс].– Режим доступу: [http://www.mil.lv/NBS2/Vienibas/- Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Sakaru_skola.aspx](http://www.mil.lv/NBS2/Vienibas/-Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Sakaru_skola.aspx).

12. Valodu skola.- [Електронний ресурс].– Режим доступу: [http://www.mil.lv/NBS2/Vienibas/- Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Valodu_skola.aspx](http://www.mil.lv/NBS2/Vienibas/-Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Valodu_skola.aspx).

REFERENCES:

1. Militārā dienesta likums.- [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://likumi.lv/doc.phpid>, (in Latvian).

2. Apstiprināta ar aizsardzības ministra gada 06.11.2012. pavēli Nr. 185.- [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.mod.gov.lv/~media/AM/Ministrija/Struktura_personals/2018/Person_politika.ashx, (in Latvian).

3. Ministru kabineta noteikumi Nr. 264 Rīgā 2010. gada 23 may. (prot. Nr.27, §11.) Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://likumi.lv/ta/id/291004>, (in Latvian).

4. Ministru kabineta noteikumi Nr.775 Rīgā 2010. gada 17 augustā (prot. Nr.42, §1) Noteikumi par augstāko virsnieku militārajām dienesta pakāpēm atbilstošajiem amatiem. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://likumi.lv/ta/id/215318>, (in Latvian).

5. Bogunov S.O. (2018) Organizatsiya pidgotovki ofitseriv dlya zbroynih sil respubliki Latvia /Bogunov S.O., Chernih .O.B.,Chernih Yu.O., – Zbirnik naukovih prats “Viyskova osvita”, – K.: No 2 (37), NUOU, u drutsi, (in Ukrainian).

6. Mācību vadības pavēlniecība.- [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.mil.lv/-Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba.aspx, (in Latvian).

7. Instruktoru skola. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.mil.lv/NBS2/-Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Instruktoru_skola.aspx, (in Latvian).

8. Jūras spēku Mācību centrs. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.mil.lv/-NBS2/Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Juras_speku_macibu_centrs.aspx, (in Latvian).

9. Kājnieku skola. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.mil.lv/-NBS2/Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades.aspx, (in Latvian).

10. Nesprāgušās munīcijas neitralizēšanas skola.- [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.mil.lv/NBS2/Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Nespragusas_municijas_neutralizesanas_skola.aspx, (in Latvian).

11. Sakaru skola. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.mil.lv/NBS2/Vienibas/-Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Sakaru_skola.aspx, (in Latvian).

12. Valodu skola. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.mil.lv/NBS2/Vienibas/-Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades/Valodu_skola.aspx, (in Latvian).

**СИСТЕМА ПОДГОТОВКИ ВОЕННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ
В ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ РЕСПУБЛИКИ ЛАТВИЯ**

В статье проанализированный опыт подготовки военных специалистов, в частности рядового, сержантского (старшинского) состава, для вооруженных сил республики Латвия. Приведены основные нормативно-правовые акты, на основании которых организовано обучение военных специалистов. Проведен анализ структуры системы военного образования вооруженных сил республики Латвия. Приведены требования к уровню подготовки военных специалистов. Представлена модель подготовки рядового и сержантского (старшинского) состава. Определены роль и место учебного командования, как органа управления системой военного образования. Приведен перечень курсов подготовки и повышения квалификации для определенных категорий военнослужащих.

Ключевые слова: система военного образования, вооруженные силы республики Латвия, военные специалисты, уровень подготовки, модель подготовки.

Ph.D. Chernykh Ju.A., Chernykh O.B.

**MILITARY SPECIALISTS TRAINING SYSTEM
OF THE MILITARY EDUCATION INSTITUTIONS FOR THE LATVIA ARMED FORCES**

The article focuses on the experience of training of the military specialists, particularly the enlisted personnel and non-commissioned-officers for the composition of the Armed Forces of Latvia. The military education structure of the country was determined based on the analysis of the key objectives, structure and size of the personnel of the Armed Forces of Latvia that took place after the country's accession to NATO.

The source outlines the requirements for the level of military specialists training. Furthermore, the model of the training of the enlisted personnel as well as the non-commissioned and commissioned officers was determined. In addition, the information about the role and significance of the basic military education in the general military specialists training system was provided. The list of training and skills development courses for the particular categories of military servicemen was enclosed.

The creative use of the international experience of military specialists training abroad gains particular relevance in terms of the implementation of NATO standards in the Armed Forces of Ukraine. Analysis of the foreign experience of the organization and reformation of the armed forces in other countries, with the respective systems of military education being an integral part, reveals the specific national aspect of such activities in each country, thus emphasizing the inadequacy of blindly copying any military specialists training system. In the meantime, there are some general methodological approaches used in military pedagogic practice across different countries of the world to be practicably considered and applied.

The process of military specialists training for the purposes of the Armed Forces of Latvia is targeted at providing national security with regards to the possibility of the breakout of the regional conflicts, destabilisation of the political situation in the key regions of the world, the commission of terrorist acts, etc.

The existing military education system in Latvia has successfully underwent the period of transformation of the Armed Forces towards meeting NATO standards, building on the experience of military specialists training in the developed member states of the alliance and considering the peculiarities of the national educational system. The educational complex fully provides military specialists training, most importantly the non-commissioned officers and the enlisted personnel.

Key words: Armed Forces of Latvia, military specialists, level of training, training models, experience of training of the military specialists.